

Rekomendacje AKADEMII MŁODYCH UCZONYCH

dotyczące zmian planowanych w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie stypendiów dla studentów i wybitnych młodych naukowców

Opracował: dr hab. Karol Palka (prof. nadzw. w Instytucie Matematycznym PAN)

Zgodnie z wykazem prac legislacyjnych MNiSW, pozycja 128, stan z dnia 25.07.2019 r., przewiduje się zmianę obecnego rozporządzenia Dz.U. 2019 poz. 658¹; art. 363 pkt 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce Dz. U. poz. 1668, z późn. zm.) w celu usprawnienia procedury ubiegania się o stypendium oraz procedury jego przyznawania.

Akademia Młodych Uczonych PAN – razem z Obywatelami Nauki – przedstawiła szczegółową opinię i propozycje zmian dotyczące obecnego i poprzedniego rozporządzenia w sprawie stypendium.² Zmiany sugerowane przez AMU PAN i ON zostały pozytywnie zaopiniowane przez Komitet Polityki Naukowej, który już wcześniej zgłaszał swoje propozycje zmian.³ AMU PAN z nadzieją patrzy na możliwość poprawy obecnie obowiązującego stanu prawnego, gdyż stypendium ma szansę stać się ważnym instrumentem promowania doskonałości naukowej. AMU PAN, jako ciało reprezentujące młodych uczonych, ma szczególny obowiązek wypowiedzania się w kwestii stypendium dla wybitnych młodych naukowców, bo wpływa ono na kształtowanie pojęcia wybitności i jego rozumienie w środowisku naukowym, w szczególności wśród młodych naukowców.

Niniejsza opinia ma na celu poprawę sposobu wyłaniania laureatów stypendium dla wybitnych młodych naukowców przy jednoczesnym uwzględnieniu finansowych i organizacyjnych ograniczeń określonych przez MNiSW w drodze konsultacji. W ostatniej części opinii przypominamy również ważne dodatkowe zmiany, które naszym zdaniem powinny być docelowo wprowadzone.

¹ <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190000658>

² *Opinia o kryteriach i trybie przyznawania stypendium dla wybitnych młodych naukowców i propozycja zmiany*, 2.01.2019 r.: http://amu.pan.pl/images/OPINIA_w_sprawie_stypendiow_AMU-i-ON.pdf

³ *Opinia Komitetu Polityki Naukowej*, 19.11.2018 r.: https://www.gov.pl/documents/1068557/1069061/KPN_opinia_stypendia_dla_m%C5%82odych.pdf

- §5** Chociaż w rozporządzeniu mowa jest o “znaczących osiągnięciach”, to w tym kontekście “znaczące” powinno być rozumiane jako “wybitne”. Takie rozumienie przyjęto poniżej.
- §5 pkt. 3** Proponujemy zmianę sformułowania na:
- “(a) kierowanie projektem badawczym finansowanym w ramach konkursu ogólnokrajowego, z wyłączeniem projektów na pojedyncze działania naukowe i projektów realizowanych ze środków statutowych dla młodych naukowców,*
(b) kierowanie lub współkierowanie projektem badawczym finansowanym w ramach konkursu międzynarodowego, zwłaszcza ze środków Europejskiej Rady do Spraw Badań Naukowych (ERC)
- §5 pkt. 4** Ponieważ w wielu dyscyplinach zastosowania praktyczne wyników są zdecydowanie rzadsze (dyscypliny ściśle teoretyczne, dyscypliny humanistyczne i społeczne), zwracamy uwagę, że w ramach oceny wniosków przez ekspertów nie powinno dojść do ich grupowania i wspólnego oceniania z dyscyplinami, w których zastosowania są częste. Por. propozycja podziału wniosków na grupy dyscyplin (Propozycja nr 1, poniżej).
- §5 pkt. 5** Proponujemy usunięcie tego punktu. Wygłaszanie referatów naukowych jest obowiązkiem każdego naukowca i nie jest znaczącym osiągnięciem. Trudno porównywać prestiż konferencji, a dokumentowanie referatów jest dodatkowym obciążeniem dla kandydata. (Zwracamy uwagę, że publikacje konferencyjne w informatyce są uwzględnione w ramach §5 pkt. 2).
- §5 pkt. 6** Proponujemy usunięcie tego punktu. Biorąc pod uwagę różnorodność projektów badawczych i ról konkretnych uczestników, sam udział w projekcie badawczym, w przeciwieństwie do kierowania nim, nie jest znaczącym osiągnięciem (zwłaszcza po doktoracie), jest trudny do obiektywnej oceny, a jego dokumentowanie stanowi dodatkowe obciążenie.
- Ewentualnie proponujemy brać pod uwagę udział w międzynarodowych projektach badawczych wyłącznie w przypadku doktorantów, przy czym udział ten powinien być istotny, opisany przez kandydata i udokumentowany.
- §5 pkt. 7** Proponujemy usunięcie tego punktu. Samo odbycie stażu nie jest znaczącym osiągnięciem naukowym, lecz standardowym etapem rozwoju naukowego. Trudno porównywać znaczenie stażów nie znając

roli stażysty ani efektów jego pracy, a ich dokumentowanie stanowi dodatkowe obciążenie.

§5 pkt. Proponujemy zmianę tego punktu na

8

„otrzymane stypendium zagraniczne lub stypendium krajowe adresowane do kandydatów z całej Polski, z wyłączeniem stypendiów finansowanych w ramach projektów badawczych”.

Uważamy, że jeśli brane są pod uwagę stypendia zagraniczne, to powinny być również brane pod uwagę prestiżowe stypendia ogólnopolskie przyznawane w drodze konkursów i niebędące stypendiami wypłacanymi z grantów.

§5 pkt. Proponujemy usunięcie tego punktu. Działalność na rzecz

9

upowszechniania wiedzy o dziedzictwie narodowym lub kulturowym, choć ważna, nie stanowi osiągnięcia naukowego, a jej dokumentowanie jest dodatkowym obciążeniem.

§5 pkt. Proponujemy usunięcie tego punktu. Biorąc pod uwagę różnorodność

10

typów możliwej współpracy i ich zależność od dyscypliny, sama współpraca z uczelnią lub instytucją zagraniczną, w przeciwieństwie do efektów tej współpracy, nie zawsze jest znaczącym osiągnięciem naukowym, a jej dokumentowanie jest dodatkowym obciążeniem. Co więcej, określenie “stała” jest nieprecyzyjne.

§5 pkt. Proponujemy zmianę sformułowania “uzyskanie nagrody

12

indywidualnej” na

“uzyskanie nagrody indywidualnej w konkursie o zasięgu międzynarodowym lub ogólnopolskim, z wyłączeniem nagród i stypendiów uzyskanych w konkursach organizowanych w ramach konferencji, innych niż nagrody za najlepsze publikacje”.

§6 ust. Proponujemy dodanie sformułowania:

2 pkt. 1

„We wniosku można wykazać łącznie nie więcej niż 5 publikacji, tj. monografii naukowych, rozdziałów w monografii naukowej lub artykułów naukowych, przy czym wkład naukowca w każdą z nich powinien wynosić co najmniej 25%. Dodatkowo w przypadku osób posiadających stopień doktora w przynajmniej trzech publikacjach wkład naukowca musi być wiodący, tj. żaden z ewentualnych współautorów nie może mieć wkładu większego od naukowca.”

Ograniczenie górne do 5 publikacji pozwoli na uzyskanie należytej przewagi naukowcom wybitnym nad naukowcami, którzy publikują dużo, ale jakość ich prac jest słabsza. W połączeniu z postulowanym poniżej usunięciem ograniczenia okresu, z którego pochodzi dorobek, **ograniczenie to uważamy za kluczowe.**

Wymóg minimum 3 publikacji, w których naukowiec jest autorem wiodącym, pozwoli na wstępną eliminację wniosków słabych. Pozostawienie obowiązującego obecnie progu minimalnego wkładu na poziomie 25% wynika z potrzeby oceny wybitności naukowca i jego własnego wkładu w powstanie osiągnięcia.

§6 ust. 2 pkt. 1 Proponujemy następujące brzmienie tego punktu:

„stron monografii naukowej lub czasopisma naukowego, zawierających imiona i nazwisko autora albo imiona i nazwiska autorów, tytuł monografii naukowej lub artykułu naukowego, nazwę wydawnictwa, miejsce wydania, miesiąc i rok wydania. Każde z osiągnięć powinno mieć przypisany numer DOI, ISBN, eISBN, ISSN, eISSN lub ISMN”

§6 ust. 2 pkt. 2 Proponujemy następujące brzmienie tego punktu:

„oświadczenia młodego naukowca o jego procentowym wkładzie autorskim w publikację (monografię naukową, rozdział w monografii naukowej lub artykuł naukowy), wraz z opisem tego wkładu – w przypadku współautorstwa”

Zamiast oświadczeń współautorów do każdej publikacji można rozważyć wprowadzenie jednego oświadczenia wnioskodawcy (którym jest rektor lub dyrektor instytutu) lub upoważnionej przez niego osoby potwierdzające zgodność powyższych oświadczeń młodego naukowca ze stanem faktycznym.

§6 ust. 2 pkt. 3 Proponujemy dodanie sformułowania:

„We wniosku można wykazać łącznie nie więcej niż 3 ww. osiągnięcia”.

Ograniczenie to skłoni naukowca do wybrania najlepszych osiągnięć w zakresie zastosowań praktycznych. Uważamy, że będą one wystarczające do oceny wybitności naukowej.

§6 ust. 2 pkt. 4,5,6 Proponujemy usunięcie tych punktów. Proponujemy wprowadzenie punktu:

„We wniosku należy wykazać łącznie nie więcej niż 3 projekty badawcze określone w §5 pkt. 3, a w przypadku naukowca

posiadającego stopień doktora nie mniej niż 1. Fakt współkierowania projektem międzynarodowym powinien być stwierdzony w umowie projektu. Każdy projekt powinien posiadać przypisane wymierne efekty w postaci

(a) publikacji (artykułów naukowych, monografii lub rozdziałów monografii), których autorem lub współautorem jest młody naukowiec, zawierających notę o finansowaniu ze środków danego projektu i posiadających identyfikator wskazany w §6 ust. 2 pkt. 1, lub

(b) numerów uzyskanych w ramach projektu patentów lub praw ochronnych lub informacji identyfikujących wdrożenia.”

Wystarczającą dokumentacją przypisanych publikacji jest kopia strony tytułowej, strony z notą o finansowaniu i identyfikator wskazany w §6 ust. 2 pkt. 1. Wystarczającą dokumentacją kierowania lub współkierowania projektem jest kopia stron umowy o realizację projektu zawierających informacje o współkierowaniu projektem.

§6 pkt. 7 Proponujemy dodanie sformułowania

„We wniosku można wykazać nie więcej niż 5 nagród”.

§11 ust. 1 Proponujemy usunięcie ograniczenia okresu, w którym zostały uzyskane osiągnięcia. Ograniczenie wynikające z definicji młodego naukowca (do 7 lat po doktoracie) w połączeniu z proponowanymi powyżej ograniczeniami liczbowymi na przedstawiane osiągnięcia uważamy za wystarczające do oceny wybitności.

§11 ust. 3 pkt. 1 lit. a Proponujemy zmianę sformułowania „*oceniane na podstawie liczby*” na „*oceniane na podstawie jakości i liczby*”.

Proponujemy zachowanie progu wkładu naukowca w wysokości minimum 25% oraz usunięcie z kryteriów indeksu Hirscha i liczby cytowań. Ponieważ stypendium dotyczy młodych naukowców, a indeks Hirscha i liczby cytowań są mocno uzależnione od czasu i typu prowadzonych badań (nawet w ramach jednej dyscypliny), nie są one ani właściwą miarą wybitności ani porównywania młodych naukowców. Należy też wziąć pod uwagę fakt, że prace naprawdę wybitne niekoniecznie od razu są często cytowane.

§11 ust. 3 pkt. 1 lit. b Proponujemy usunięcie tego punktu. Ocena znaczenia badań naukowca dla realizacji polityki naukowej państwa lub rozwoju regionu nie jest – szczególnie bez podania sposobu jej oceny – właściwą miarą wybitności naukowca.

§11 ust. 3 pkt. 1 lit. c, d Proponujemy usunięcie tych punktów jako konsekwencję usunięcia powiązanych osiągnięć.

§15 Proponujemy wprowadzenie rozróżnienia:

„2) 5390 zł miesięcznie w przypadku stypendium dla młodego naukowca posiadającego stopień doktora

3) 2695 zł miesięcznie w przypadku stypendium dla młodego naukowca będącego doktorantem”

Par. 14 gwarantuje stałą liczbę stypendiów dla doktorantów niezależnie od ich faktycznego miejsca na liście rankingowej, wobec czego doktoranci nie są traktowani tak samo jak pozostali młodzi naukowcy, a *de facto* prowadzone są dwa konkursy dla naukowców przed i po doktoracie. Uważamy, że wysokość stypendium dla młodego naukowca będącego doktorantem powinna być istotnie niższa, gdyż możliwości uzyskania innego rodzaju stypendiów dla doktorantów są obecnie bardzo szerokie, a każdy doktorant może startować w co najmniej 7 kolejnych edycjach konkursu. Powyższe rozwiązanie pozwoli podwoić liczbę stypendiów przyznawanych doktorantom bez zwiększania puli środków finansowych przeznaczonych na stypendia. Można jednocześnie wprowadzić automatyczne zwiększenie wysokości stypendium w momencie uzyskania przez stypendystę stopnia doktora.

Innym celowym i bardziej naturalnym rozwiązaniem byłoby wprowadzenie odmiennej nazwy na stypendium dla doktorantów i ograniczenie czasu jego trwania do momentu uzyskania stopnia doktora lub do momentu przedłużenia trwania studiów doktoranckich ponad 4 lata. Rozwiązanie takie pozwoli na zróżnicowanie wymagań dotyczących osiągnięć dla naukowców przed i po doktoracie. Wówczas należy jednak rozważyć możliwość ponownego startu doktoranta w konkursie o stypendium po uzyskaniu doktoratu (w odpowiedniej kategorii).

POZOSTAŁE PROPOZYCJE I UWAGI

1. Z uwagi na fakt, że wnioski o stypendia oceniane są metodą punktową poprzez porównania między sobą, uważamy, że **dla rzetelności oceny porównania te powinny następować w ramach grup dyscyplin zbliżonych do siebie**. Podział na osobne dyscypliny może być w odniesieniu do wniosków o stypendia zbyt szczegółowy, wobec czego proponujemy posłużenie się (nieco skorygowanym) grupowaniem dyscyplin naukowych stosowanym z powodzeniem przez Narodowe Centrum Nauki⁴:

A1	sztuki muzyczne, sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki
HS1	filozofia, nauki o kulturze i religii, nauki teologiczne
HS2	językoznawstwo, literaturoznawstwo, nauki o komunikacji społecznej i mediach, nauki o sztuce
HS3	archeologia, historia
HS4	architektura i urbanistyka, ekonomia i finanse, geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna, nauki o zarządzaniu i jakości
HS5	nauki o bezpieczeństwie, nauki o polityce i administracji, nauki prawne
HS6	nauki socjologiczne, pedagogika, psychologia
NZ1-4,8	nauki biologiczne
NZ5-6	nauki medyczne
NZ7	nauki farmaceutyczne, nauki o zdrowiu, nauki o kulturze fizycznej
NZ9	nauki leśne, rolnictwo i ogrodnictwo, technologia żywności i żywienia, zootechnika i rybactwo, weterynaria
ST1	matematyka
ST2-3,5,9	nauki fizyczne, astronomia
ST4	nauki chemiczne,
ST6	informatyka, informatyka techniczna i telekomunikacja
ST7	automatyka, elektronika i elektrotechnika,
ST8	inżynieria lądowa i transport, inżynieria materiałowa, inżynieria mechaniczna, inżynieria chemiczna, inżynieria biomedyczna
ST10	nauki o Ziemi i środowisku, inżynieria środowiska, górnictwo i energetyka,

2. Jeżeli zostaną wprowadzone powyższe (lub zbliżone) grupy dyscyplin oraz progi jakościowe (por. uwaga do §6 ust. 2 pkt. 1), które pozwolą na wyeliminowanie słabych wniosków w każdej z nich, to można wprowadzić regułę, aby w każdej z powyższych grup stypendium otrzymywał zbliżony procent nadesłanych wniosków. W ten sposób zostanie lepiej uwzględniona specyfika poszczególnych dyscyplin.
3. Uważamy za niezbędne **szczegółowe dokumentowanie procesu oceny wniosków**, w tym:
 - (a) Opublikowanie szczegółowych kryteriów oceny poszczególnych osiągnięć.

⁴ <https://www.ncn.gov.pl/finansowanie-nauki/panele-ncn>

- (b) Zapewnienie oceny każdego wniosku przez co najmniej dwie osoby będące specjalistami w dyscyplinie naukowca (w przypadku utrzymania oceny przez Zespół Oceniający).
- (c) Wprowadzenie szczegółowych merytorycznych uzasadnień ocen przez recenzentów (ewentualnie: członków Zespołu Oceniającego). Zwracamy uwagę, że jest to wymóg prawny w postępowaniu administracyjnym.
4. Proponujemy wprowadzenie obowiązku przedstawienia rekomendacji przez Radę Naukową lub Radę Wydziału lub specjalistę w dyscyplinie kandydata (mającego co najmniej stopień dr. hab., nieposiadającego wspólnych prac z kandydatem i pracującego w innej jednostce naukowej). Opinia ta powinna zawierać opis prac przedstawionych przez kandydata i ich znaczenia. Będzie ona pomocna w recenzji wniosku.
5. Zwracamy uwagę, że obecnie nie ma możliwości zawieszenia lub odebrania stypendium naukowcowi, nawet w przypadku stwierdzenia poważnych naruszeń etycznych⁵, np. plagiatu. Uważamy, że warto rozważyć stworzenie takiej procedury.
6. Obok zaproponowanych powyżej zmian, które w dużej mierze mają charakter korygujący, chcemy zwrócić uwagę na potrzebę bardziej gruntownej zmiany dotyczącej trybu oceny wniosków. Dotychczas były one oceniane przez Zespół Oceniający powołany przez Ministra. Szczegółowe kryteria i tryb oceny nie był podawany do publicznej wiadomości, a ogólnikowe komentarze wpisywane jako uzasadnienia decyzji o niefinansowaniu wniosków były daleko niewystarczające, na co zwracały uwagę sądy administracyjne rozpatrujące skargi.⁶ **Podtrzymujemy więc postulat, że wnioski o stypendia dla wybitnych młodych naukowców powinny być szczegółowo, pisemnie i anonimowo recenzowane przez ekspertów dobieranych w zależności od tematyki badań ocenianego naukowca (minimum trzy recenzje każdego wniosku) oraz że treść recenzji powinna być udostępniana naukowcowi. Sugerujemy również przekazanie oceny wniosków do Narodowego Centrum Nauki.**

Monika Kępczyńska

⁵ Kodeks Etyki Pracownika Naukowego, 2017 r.:

https://instytucja.pan.pl/images/2016/komisja_etyki/Kodeks_etyki_pracownika_naukowego_-_wydanie_II_-_2016_r.pdf

⁶ por. uzasadnienie wyroku WSA z dnia 29.04.2014, sygn. akt II SA/Wa 2083/13 z oraz wyroku NSA z dnia 2.07.2014, sygn. akt I OSK 565/14; <http://orzeczenia.nsa.gov.pl/cbo/query>